

СИНЕВОД — СЛІПОРІД?

У 1842 році в журналі «Отечественные записки» з'явилася повість Є. П. Гребінки «Сеня», датована 1841 роком. Своєрідним був для неї епіграф: «Знаю, что правду пишу, и имен не значу; Смеюсь в стихах, а сердцем о зло-правных плачу». Він був не випадковим. У цій повісті Євген Павлович ще до знаменитої гоголівської «Шинелі» (теж вийшла друком у 1842 році) звернувся до життя чиновництва як об'єкту художнього зображення. Він взяв собі за мету дослідити, звідки беруться чиновники-брехуни, які з часом перетворюються у чиновників бездушних, порождних, хвальковитих.

Для нас інтерес до повісті особливий, адже письменник описав наші рідні місця тих часів, змалював життя відставного чиновництва міста Горохова, яке переселилося в хутори над річкою Синевод. У описі чітко проглядається Пирятин і хутори вздовж річки Сліпорід — прапоселення наших Сліпорід-Іванівки, Майорцини, Тарасівки, Жовтневого. В цих хуторах склалося «общество, нимало не уступавшее ни в образованнии, ни в современных идеях гороховцам».

Повість не можна читати, не сміючись з синьоводців, з поштмейстра Лобка, генеральші Шостки, з самого Сені, інших, які живуть за звичаями великосвітського товариства, з тим же чинопочтанням, інтригами, прислужництвом до старших за посадою, багатших, зневагою до бідніших. Ця повість — значний крок Є. П. Гребінки до реалізму, гостра сатира на тогочасне суспільство.

«В Далекой губернии, в Гороховском уезде, верстах в десяти от славного города Горохова, течет речка Синевод. По какому-то непонятному случаю, этой речки нет ни на одной географической карте, хотя в Синеводе есть вода, которая издали кажется си-

ней, а вблизи зеленоватой, как вода славного Рейна, и в этой речке водятся жирные, золотистые караси и очень вкусные пескари. Берега Синевода ежегодно зимой покрываются снегом, а летом зеленым; правый берег немного возвышен, а левый расстилается широким лугом, весьма пригодным для паствы всякого скота. Правый берег усеян садами и небольшими хуторами, отчего Синевод похож на степной архипелаг». — вже цей опис настроює читача на своєрідне сприймання розповіді, дає підставу чекати далі на цікаве, веселе, а якщо й не веселе, то смішне.

Цікава одна обставина, яка пов'язана з повістю. Гребінка мовби передчував, що земляки не простять йому злої сатири. В 1842 році в повісті «Пруд» письменник вкладає у уста поштмейстра такі слова: «...вот уже несколько лет житья нет нам от своих же сочинителей. Один в комедию нас пустил, весь то есть уезд, даже, между прочим, и почтмейстер есть, вовсе не сходственно, но есть; а другой дурацкие повести пишет и все выводит на свежую воду плутов да дураков; оглядишься кругом, и нашел кого из своих друзей или добрых приятелей, с которыми хлеб-соль и компанию водишь. Вот и обидно, очень обидно!... Да еще оба уроженцы здешних окрестностей! Благодарят за воспитание! И как им в ум не придет, что вернутся же когда-нибудь сюда доживать веку, и горько им выйдет проклятая баламутня: мы стоим за себя...».

В цих словах вбачається не тільки Гребінка з своїми повістями, а й М. В. Гоголь з своїм знаменитим «Ревізором».

Письменник не помилився в своїх передчуттях. Пирятинське чиновництво зустріло повість «Сеня» по-справжньому в багнеті. І довго не забувало завдаючої «образи».

Через півстоліття після

смерті письменника у катеринославській газеті «Днепровская молва» за 1899 рік у трьох номерах було надруковано «дослідження» В. В. Лесевича «Е. П. Гребенка (1812—1848). Опыт характеристики». Цей професор, представник ідеології міщанства, з злобою згадав «синеводский архипелаг», назвав покійного Гребінку гоголівським Тряпчкіним.

Однак, хотів цього чи не хотів, Лесевич ствердив об'єктивність відображеного Є. П. Гребінкою, проговорившись, що всі давно знають, що Синевод насправді річка Сліпорід, яка протікає поблизу Пирятинна, а Горохів — сам Пирятин. Генеральша ж Шосточка — насправді існуюча в часи письменника пані Шостак. Лесевич зводить усю справу до особистих зіткнень Євгена Павловича з своєю майбутньою «героїнею». Він стверджує, що: «тільки на Сліпороді і знали, що все це написано про них і для них...». Насправді ж це не так. Спостережені на Пирятинщині конкретні особи на подоби Шосточки набрали в пізніших творах письменника узагальнення, а спосіб їх життя — сатиричне відображення життя тогочасного чиновництва.

Про достовірність прообразів повісті засвідчує і друг письменника, його співучень по Ніжинському ліцею О. С. Афанасьєв-Чужбинський, який описав у спогадах про Т. Г. Шевченка один з балів у моєсівської пані Волховської, куди наприкінці червня 1843 року Є. П. Гребінка привіз Т. Г. Шевченка. Він згадує, що Гребінка в своїх оповіданнях описав не одну особу, а тих, що збиралися у Моєсівці. «Особливо вони з Закревською нападали на одну пам'ять — тип яких вже зник, що в Малоросії звався всесвітньою свахою».

М. ЗІНЧЕНКО,
голова правління районної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури.